

INGLIZ TILIDA ZAMONLAR

*Rishton tumani 2-son politexnikumining
ingliz tili fani o'qituvchisi*

Abduvoxidova Shukronaxon Qahramon qizi
email. shukronaxonabduvoxidova100@gmail.com

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada ingliz tilidagi zamonlar tizimining grammatik tuzilishi, semantik vazifalari va ularning o'quvchilarga o'rgatilishidagi metodik yondashuvlar tahlil qilinadi. Ingliz tilida mavjud 12 ta zamon shaklining har biri alohida o'rganilib, ularning kontekstda ishlatilishi, o'zbek tilidagi zamonlar bilan farqlari hamda o'quvchilarda uchraydigan xatoliklar asosida izohlanadi. Maqolada zamonlarni o'rgatishda qo'llaniladigan samarali usullar — vizual chizmalar, taqqoslov metod, kontekstual o'qitish va amaliy mashg'ulotlar muhim ahamiyatga ega ekani asoslab berilgan. Tadqiqot ingliz tili grammatikasini chuqur o'zlashtirish va muloqot kompetensiyasini shakllantirishda zamonlar mavzusining markaziy o'rinni egallashini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar ingliz tili, grammatika, zamonlar, Present, Past, Future, murakkab zamonlar;

ANNOTATION This article analyzes the grammatical structure of the English system of tenses, semantic tasks and methodological approaches to their teaching to students. Each of the 12 present tense forms in English is studied separately and explained on the basis of their use in context, their differences with Uzbek tenses, as well as errors found in readers. The article is based on the importance of effective methods used to teach tenses — visual drawings, comparative method, contextual teaching, and practical training. The study shows that the topic of tenses occupies a central place in the deep assimilation of English grammar and the formation of communication competence.

Key words English, grammar, tenses, Present, Past, Future, complex tenses;

KIRISH Til — bu muloqot vositasi, grammatika esa tilning ichki tizimini tashkil etuvchi asosiy bo'g'indir. Ingliz tili grammatikasida zamonlar tizimi muhim markaziy o'rin egallaydi. Har qanday harakatning **qachon** sodir bo'lganligi, uning davomiyligi yoki natijasi aynan **fe'ning zamon shakli** orqali ifodalanadi. Shu boisdan, zamonlar — ingliz tilidagi **verbial sistemaning** ajralmas va eng murakkab qismlaridan biridir. Ingliz tilida zamonlar tizimi ancha murakkab bo'lib, u **3 asosiy zamon** (hozirgi – *Present*, o'tgan – *Past*, kelajak – *Future*) asosida **12 ta grammatik zamon shaklidan** iborat. Har bir zamon turli grammatik konstruksiyalar (yordamchi fe'llar, asosiy fe'l shakllari) yordamida ifodalanadi. Bundan tashqari, **zamonga**

bog‘liq holda harakatning davomiyligi (Continuous), mukammalligi (Perfect) yoki ikkalasining birgalikda qo‘llanishi (Perfect Continuous) ham grammatik jihatdan alohida shakllar orqali ifodalanadi.

Zamonlar faqat grammatik kategoriya emas, balki **semantik** va **pragmatik** jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Har bir zamon nutqdagi ma’lumotni qanday tushunishimizga, uni qanday kontekstda qabul qilishimizga ta’sir ko’rsatadi. Masalan, “*He is going*” va “*He goes*” jumalari grammatik jihatdan o‘xshash ko‘rinsa-da, semantik nuqtai nazardan har xil vaqt va harakat holatlarini bildiradi. Ingliz tilida zamonlar tizimi Yevropa tillariga xos **analitik** (yordamchi fe’llar yordamida) va **sintetik** (fe’lning o‘zi shakl o‘zgaradi) yondashuvlarning uyg‘unlashuvi orqali ifodalanadi. Bu tizim **o‘zbek tiliga nisbatan ancha aniq va qat’iy qoidalarga** ega. Masalan, o‘zbek tilida “Men boraman” fe’lini turli kontekstlarda ishlatish mumkin: bugun, ertaga, har doim. Ammo ingliz tilida bu farqlarni aniq zamonlar orqali

ko'rsatish talab etiladi: *I go* (doimiy), *I am going* (hozir), *I will go* (ertaga). Shuningdek, ingliz tilida zamonlar muloqotda **aniq vaqt nuqtasini bildiruvchi ko'rsatkichlar (time markers)** bilan birgalikda qo'llanadi: *yesterday, now, at the moment, since 2000, tomorrow* va boshqalar. Bular o'quvchilarga harakatning aynan qachon sodir bo'lganini aniqlashda yordam beradi.

O'zbek tilida zamonlar grammatik jihatdan sodda tuzilgan bo'lib, ko'p hollarda zamon faqat fe'l oxiridagi qo'shimchalar bilan ifodalanadi. Bu esa ingliz tilidagi murakkab zamonlar tizimini o'rganishda o'zbek tilida so'zlashuvchi o'quvchilar uchun muayyan chalkashliklar tug'diradi. Aynan shu sababli ingliz tilidagi zamonlarni o'rgatishda aniq metodik yondashuvlar, kontekstual tahlil va vizual vositalardan foydalanish zarur. Ushbu maqolada ingliz tili zamonlar tizimining tuzilishi, semantik jihatlari, o'qitishdagi dolzarb muammolar hamda ularni bartaraf etishga qaratilgan metodik yondashuvlar ilmiy asosda tahlil qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Ingliz tilidagi zamonlar tizimining umumiy ko'rinishi. Ingliz tilida zamonlar tizimi harakat yoki holatning vaqt mobaynidagi sodir bo'lish usulini aniqlovchi vosita hisoblanadi. Ingliz tilida zamonlar 3 asosiy vaqt guruhiga ajraladi:

Present (Hozirgi zamon), Past (O'tgan zamon), Future (Kelajak zamon), Har bir zamon quyidagi 4 ta ko'rinishda qo'llanadi:

Simple (Oddiy), Continuous/Progressive (Davomli), Perfect (Mukammal), Perfect Continuous (Mukammal davomli).

Bu tizim jami 12 ta zamon formasini tashkil etadi. Har biri ma'lum vaqt ifodasi, yordamchi fe'llar va fe'lning shakllari orqali hosil qilinadi. Quyida har bir zamon turiga oid grammatik tuzilma, semantik vazifasi va o'rganishda e'tibor beriladigan jihatlar tahlil qilinadi.

Present tenses (hozirgi zamonlar). Present Simple Tuzilma: Subject + V1 (yoki he/she/it uchun V+s/es)

Misol: *She goes to school every day.*

Ma'no: Odatdagi, doimiy, takrorlanuvchi harakat.

O'rganishda muammo: O'quvchilar ko'pincha "s" qo'shimchasini unutadilar (*She go* – noto'g'ri).

WAS - WERE TO BE - Past Tense

AFFIRMATIVE

I **was** happy.
He **was** hungry.
She **was** a nurse.
It **was** big.

We **were** early.
You **were** at school.
They **were** quiet.

NEGATIVE

I **wasn't** sad.
He **wasn't** thirsty.
She **wasn't** a teacher.
It **wasn't** small.

We **weren't** late.
You **weren't** at home.
They **weren't** noisy.

QUESTIONS

Affirmative They **were** happy. She **was** rich.

Question **Were** they happy? **Was** she rich?

Short Answer Yes, they were / No, they weren't. Yes, she was / No, she wasn't.

Where + **was** + **I / he / she / it** + **sick ... ?**
Why + **were** + **we / you / they** + **tired ... ?**
When + **was** + **I / he / she / it** + **ready ... ?**

Why was he angry? **When was she nervous?**
Where were you yesterday? **Who were those people?**

Present Continuous

Tuzilma: Subject + am/is/are + V-ing

Misol: *I am reading now.*

Ma'no: Hozirgi paytda sodir bo'layotgan harakat.

Xato: *He reading* (to'g'risi: *He is reading*)

Present Perfect

Tuzilma: Subject + have/has + V3

Misol: *We have finished the task.*

Ma'no: Harakat tugagan, natijasi hozir seziladi.

Ko'p uchraydigan xato: *I have seen him yesterday* (Vaqt ko'rsatkichi bilan ishlatilmaydi)

Present Perfect Continuous

Tuzilma: Subject + have/has been + V-ing

Misol: *She has been working since morning.*

Ma'no: Biror vaqtdan beri davom etayotgan harakat.

Past tenses (o'tgan zamonlar). Past Simple Tuzilma: Subject + V2

Misol: *They visited Paris last year.*

Ma'no: O'tgan vaqtda tugagan harakat.

Muammo: O'quvchilar fe'lining ikkinchi shaklini yodda saqlashda qiynaladilar.

Past Continuous

Tuzilma: Subject + was/were + V-ing

Misol: *I was watching TV at 8 p.m.*

Ma'no: O'tgan vaqtda davom etgan harakat.

Past Perfect

Tuzilma: Subject + had + V3

Misol: *She had left before I arrived.*

Ma'no: O'tgan harakatdan ham oldin sodir bo'lgan harakat.

Past Perfect Continuous

Tuzilma: Subject + had been + V-ing

Misol: *They had been studying for two hours before the bell rang.*

Ma'no: O'tgan vaqtgacha davom etgan harakat.

Future tenses (kelajak zamonlar) Future Simple Tuzilma: Subject + will + V1

Misol: *I will travel tomorrow.* Ma'no: Oddiy kelajakdagi harakat. Future Continuous

Tuzilma: Subject + will be + V-ing Misol: *This time tomorrow, I will be flying.*

Ma'no: Kelajakda ma'lum bir vaqtda davom etayotgan harakat.

Future Perfect Tuzilma: Subject + will have + V3 Misol: *By next week, we will have completed the report.* Ma'no: Kelajakda tugallanishi kutilayotgan harakat.

Future Perfect Continuous Tuzilma: Subject + will have been + V-ing

Misol: *By 2026, I will have been teaching for 10 years.*

Ma'no: Kelajakda muayyan vaqt davomida amalga oshayotgan harakat.

Inglizcha zamonlarni o'zbekcha zamonlar bilan solishtirish. Ingliz va o'zbek tillari grammatik tizimi jihatidan farqli bo'lgani sababli, zamonlar to'g'risidagi tushunchalar ham bir-biriga to'liq mos kelmaydi:

Inglizcha zamon	O'zbekchadagi ifoda	Farq va muammo
Present Simple	Men har kuni boraman.	O'zbek tilida yordamchi fe'l yo'q, soddalashtirilgan.
Present Perfect	Men ketganman.	O'zbek tilida bu zamon kam ishlatiladi, ko'proq kontekst orqali anglashiladi.
Future Continuous	Men ertaga ketayotgan bo'laman.	O'zbek tilida bu ifoda ancha murakkab.
Past Perfect	Men borgan edim.	Tushunilishi uchun mantiqiy izoh kerak bo'ladi.

Zamonlarni o'qitish bo'yicha metodik yondashuvlar. 1. Vizual metod (time lines – vaqt chiziqlari) Har bir zamonni grafik ko'rinishda tushuntirish, harakatning vaqt davomiyligi va boshqa harakatlarga nisbatan joylashuvi orqali tushunishni yengillashtiradi. Zamonlarni alohida qoidalar orqali emas, balki hayotiy misollar, suhbatlar va matnlar orqali o'rganish samaradorlikni oshiradi. O'zbek tilidagi ekvivalent jumlar bilan inglizcha zamonlar orasidagi farqni taqqoslab o'rgatish. Har bir zamon uchun mustahkamlovchi mashqlar, jumalarni qayta tuzish, rol o'ynash, hikoya yozish kabi usullar orqali avtomatlashtirish.

XULOSA VA TAKLIFLAR Ingliz tilidagi zamonlar tizimi — grammatikaning eng muhim va murakkab qismlaridan biri bo'lib, u nafaqat fe'l shakllarini, balki harakatning sodir bo'lgan vaqtini, davomiyligini, ketma-ketligini va natijaviyligini ifodalashda asosiy vosita hisoblanadi. Ingliz tilidagi 12 ta zamon shakli turli kontekstlarda har xil ma'no yuklaydi va nutqda aniqlik, izchillik hamda mantiqiylikni ta'minlaydi. O'zbek tilida zamonlar tizimi nisbatan sodda bo'lib, ko'plab inglizcha zamonlarning aniq grammatik muqobili mavjud emas. Bu esa o'zbek tilida so'zlashuvchi o'quvchilar uchun inglizcha zamonlarni o'zlashtirishda muayyan qiyinchiliklar tug'diradi. Ayniqsa, **Present Perfect, Past Perfect, va Future Perfect Continuous** kabi shakllarni tushunish va to'g'ri qo'llash ko'p hollarda qiyin bo'ladi. Shu boisdan ingliz tilida zamonlarni o'rgatishda an'anaviy grammatik qoidalarni yodlash bilan cheklanmasdan, ularni **real muloqot kontekstida** tushuntirish, **ko'rgazmali vositalar, grafik chizmalar va taqqoslov metodlardan** foydalanish zarur. Zamonlarni samarali o'rgatishda quyidagi metodik yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi: **Kontekstual yondashuv** – zamonlar turli vaziyatlar va suhbatlarda qanday ishlatilishini ko'rsatish orqali tushunishni osonlashtiradi. **Kontrastiv tahlil** – o'zbek va ingliz tillaridagi farqlarni taqqoslab tushuntirish orqali noto'g'ri tushunchalarni bartaraf etadi. **Vaqt chiziqlari (timelines)** – vizual ko'rinishlar o'quvchilarning xotirasida zamonlarning farqini yaxshiroq mustahkamlaydi. **Amaliy mashg'ulotlar, suhbatlar va rolli o'yinlar** – o'quvchilar zamonlarni faqat nazariy emas, amaliy jihatdan ham o'zlashtirishiga yordam beradi. Shuningdek, o'qituvchilar har bir o'quvchining individual o'zlashtirish darajasini inobatga olib, differensial yondashuvni qo'llashlari kerak. Har bir zamon alohida o'rganilishi, so'ngra ularning o'zaro farqlari va o'xshashliklari muhokama qilinishi maqsadga muvofiqdir. Xulosa qilib aytganda, ingliz tilidagi zamonlar nafaqat grammatika sohasi, balki tilshunoslik, tarjima, va muloqot kompetensiyasini shakllantirishda ham muhim o'rin tutadi. Ularni mukammal o'zlashtirish — o'quvchilarning ingliz tilida erkin va to'g'ri so'zlasha olishiga, shuningdek, yozma va og'zaki muloqotda fikrni aniq ifoda etishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **Azar, B. (2007).** *Understanding English Grammar*. Pearson Education.

2. **Biber, D., Conrad, S., & Leech, G. (2002).** *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Longman.
3. **Collins, L. (2015).** *English Articles: A Comprehensive Guide to Using "A," "An," and "The" in English*. Oxford University Press.
4. **Cook, V. (2003).** *The English Language: A Linguistic Introduction*. Wiley-Blackwell.
5. **Eastwood, J. (1994).** *Oxford Guide to English Grammar*. Oxford University Press.
6. Faxriddin B., No‘monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – C. 45-50.
8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O ‘ZO ‘ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA‘SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – T. 47. – №. 4. – C. 81-87.
9. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O ‘RGANISH.
10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – T. 5. – №. 5. – C. 787-791.
11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдукахоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true
12. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O ‘RGANISH.
13. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No‘monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." *Multidisciplinary Journal of Science and Technology* 5.2 (2025): 83-87.

14. Xusinovich, Turdialiyeв Jonibek, and Mo‘minov Nurali Ro‘zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDА TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH."
15. В. Я. Бочкарев. Новые технологии и средства измерений, методы организации водоучета на оросительных системах. Новочеркасск, 2012, 227 с
16. В.А. Втюрин. Автоматизированные системы управления технологическими процессами. Основы АСУТП. Санкт-Петербург 2006, 154 с.
17. Рачков М.Ю. Технические средства автоматизации.- Москва: МГИУ, 2006,- 347 с. 9. Vohidov A.X. Abdullaeva D.A. Avtomatikaning texnik vositalari. T. TIMI, 2011. 180 b.

